

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต และสภาพจิตใจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อส่งออกไม่เอื้ออำนวยต่อการกระจายอำนาจและทรัพยากร ที่จะช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ครอบครัวส่วนใหญ่ ต้องเผชิญกับภาระค่าครองชีพสูง สามี – ภรรยาจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้าน บางคู่ก็ไปทำงานด้วยกัน แต่บางคู่ต้องแยกกันอยู่ เพราะภาระงานบังคับ ทำให้ต้องฝากลูกไว้กับญาติพี่น้อง หรือสถานรับเลี้ยงเด็ก ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับลูก (อ้างใน ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, 2529, หน้า 39) มีดังนี้

1. บ้านที่มีพ่อหรือแม่ต้องแยกไปทำงานต่างจังหวัด ลูกอาจขาดความสัมพันธ์และขาดความใกล้ชิดกับพ่อหรือแม่ เมื่อพ่อแม่ต้องจากไปทำงานที่อื่นเป็นระยะเวลานาน ๆ แล้วกลับมา อาจกลายเป็นบุคคลแปลกหน้าสำหรับลูก ลูกอาจไม่ยอมให้อุ้มหรือพูดคุย โดยเฉพาะลูกในวัยต่ำกว่า 6 ขวบ

2. พ่อหรือแม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปทำงานที่อื่น อีกฝ่ายอยู่บ้านอาจมีอาการหงุดหงิด เพราะวิตกกังวลเกี่ยวกับคู่สมรสและต้องมีภาระหนักในการดูแลลูกและงานบ้าน อาจระบายอารมณ์กับลูก เช่น ดุหรือแสดงความเจ้าอารมณ์โดยไม่มีเหตุผล

3. ลูกอาจเกิดปมด้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนที่มีพ่อแม่อยู่พร้อมหน้า และโดยเฉพาะเด็กเล็กซึ่งยังไม่สามารถรับฟังและเข้าใจเหตุผลได้ว่าเหตุใดพ่อแม่จึงต้องแยกกันอยู่

4. ลูกขาดแบบอย่างที่จะเลียนแบบในกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เพราะอยู่กับพ่อหรือแม่เพียงลำพัง หรือถูกผู้อื่นเลี้ยงดูเพียงฝ่ายเดียว ทำให้ไม่สามารถมีพัฒนาการทางสังคมได้อย่างเหมาะสม เช่น ไม่ทราบหรือแน่ใจว่าบทบาทของพ่อแม่จริง ๆ ควรทำอย่างไร BLUM G.S. ได้ทำการวิจัยพบว่า การแสดงบทบาทของพ่อแม่มีผลต่อการแสดงบทบาทของลูกในอนาคตได้มาก โดยเฉพาะลูกชายจะลอกเลียนแบบพฤติกรรมจากพ่อมากกว่าแม่ และในขณะเดียวกันลูกสาวก็มักจะเลียนแบบจากแม่

5. ในครอบครัวที่พ่อหรือแม่จากไปทำงานที่อื่นในขณะที่ลูกโตพอที่จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพ่อแม่แล้ว เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจากไป เด็กจะเกิดความวิตกกังวลกับการจากไปของคนใดคนหนึ่ง เนื่องจากไม่สามารถแยกเหตุผลของการจากไปได้ อาจมีผลทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ผิดปกติไปจากปกติ

6. ผลกระทบในระยะยาวคือเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ จะขาดรูปแบบที่เหมาะสมในการเลือกคู่ เพราะไม่มีพ่อแม่เป็นต้นแบบให้แน่นอน

นักจิตวิทยา นักการศึกษาหลายท่าน ได้เห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่ว่ามีผล ต่อบุคลิกลักษณะและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เช่น Freud (1965) ได้ศึกษาพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก สรุปได้ว่าพ่อแม่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กอย่างมาก ต่อการวางแนวทางที่ถูกต้อง ในการปฏิบัติตน การให้ความรัก ความเอาใจใส่ และแสดงบทบาทของบิดามารดาอย่างชัดเจน Erikson (1963) ได้เน้นถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูว่า การอบรมเลี้ยงดูของมารดา เป็นการวางรากฐานบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต Broom กับ Selznick (อ้างใน จินตนา วัชรากุล, 2533) ให้ความเห็นว่าการที่มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับระเบียบวิธีการดำเนินชีวิตทางสังคมได้นั้น มนุษย์จำเป็นต้องรับการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม เป็นการอบรมให้เรียนรู้ถึงวิธีการที่จะมีชีวิตอยู่ร่วมกับกลุ่มและรับเอาคุณค่าของกลุ่มที่เราอยู่ด้วยมาใช้ Dewey (อ้างใน ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, 2529) กล่าวว่าหากเด็กได้รับการตอบสนองทางอารมณ์อย่างดีงามถี่ถ้วน เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะเหมาะสมเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ครอบครัวเป็นสถานที่แห่งแรกที่ทำให้การอบรมเลี้ยงดู และวางรากฐานพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก การกอดสัมผัสบ่อย ๆ ตั้งแต่วัยทารกทั้งจากแม่และโดยเฉพาะจากผู้เป็นพ่อที่มีอ้อมแขนแข็งแรง เป็นสิ่งแรกที่เด็กทุกคนต้องการเพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานในการสร้างจิตใจที่เข้มแข็งและมั่นคงของลูก (อ้างใน อุษา จารุสวัสดิ์, 2535) ฝน แสงสิงแก้ว (อ้างใน เกศินี เกิดอนันต์, 2539) ให้ความเห็นเกี่ยวกับครอบครัวว่า ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัวเป็นรากฐานของความสุขแห่งชีวิต เป็นรากฐานความเป็นปึกแผ่นแห่งสังคมของประเทศ ชีวิตในสังคมย่อมเริ่มต้นมาจากครอบครัว ถ้าครอบครัวแตกแยก หรือครอบครัวขาดความผูกพันรักใคร่ต่อกัน ชีวิตในสังคมก็จะแตกแยกประจุเงาตามตัว ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

เกื้อ วงศ์บุญสิน กับอัจฉรา เอ็นซ์ (2539) ได้ศึกษาถึงผู้ดูแลบุตรวัย 3-5 ปี ของสตรีในเขตเมือง และชนบทของประเทศไทย พบว่าในเขตชนบทบิดามารดาเป็นผู้ดูแลเด็กร้อยละ 80 และให้ผู้ดูแลร้อยละ 20 ผู้ดูแลส่วนใหญ่ คือ ปู่ ย่า ตา ยายในครัวเรือนและนอกครัวเรือน ญาติพี่น้องบุคคลอื่นในครัวเรือนและนอกครัวเรือน

นอกจากนี้ความไม่พร้อมที่จะเป็นสถาบันครอบครัวทั้งด้านอายุ สุขภาพ ความรู้พื้นฐานที่จะประกอบอาชีพ วุฒิภาวะด้านจิตใจ อารมณ์ที่มั่นคงแข็งแรง อดทน ตลอดจนการขาดความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามหลักจิตวิทยาและพัฒนาการ ทำให้เกิดปัญหาทำแท้ง การทอดทิ้งเด็ก ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ทั้งชายและหญิงที่ไม่ยอมปรับเปลี่ยน การขาดความรับผิดชอบของฝ่ายชายอันนำไปสู่การหย่าร้างมากขึ้น ในปัจจุบัน พบสถิติการหย่าร้างสูงขึ้น ภายหลังการหย่าร้าง บิดาหรือมารดาจะพาเด็กไปอยู่กับครอบครัวเดิม เมื่อบิดาหรือมารดาไปทำงาน หรือมีคู่สมรสใหม่ ก็จะให้ปู่ย่า ตายาย หรือบุคคลอื่นเลี้ยงดูบุตรแทนตน ส่งผลให้มีเด็กถูกเลี้ยงดูโดยบุคคลอื่นมากขึ้น

การที่เด็กเหล่านี้ต้องใช้ชีวิตในวัยเด็กกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดา มารดา จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ และส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กหรือไม่ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัย 10-12 ปี โดยญาติ ซึ่งเป็นการศึกษารายกรณี โดยการศึกษาในครั้งนี้เป็นการนำความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กในด้านต่างๆ นำมาประกอบกันในการทำการศึกษา โดยมุ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กกับการศึกษาพัฒนาการของเด็กตามแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกันกับเด็ก เพื่อจะเป็นแนวทางในการทำการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจในตัวเด็กให้มากยิ่งขึ้น การศึกษาในครั้งนี้จะทำให้เห็นว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กเป็นอย่างไร มีกระบวนการอย่างไร และตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อเด็กเป็นอย่างไร จะทำให้เข้าใจในตัวเด็กมากยิ่งขึ้นอันเป็นสิ่งสำคัญต่อ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ทำให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างถูกต้อง มีความรักความเข้าใจเป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ของเด็กอย่างเหมาะสม ผู้ทำการศึกษาจึงมีความคาดหวังว่าการศึกษานี้จะก่อให้เกิดประโยชน์และเป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากญาติ

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

เด็กเพศชายและหญิงอายุ 11-12 ปี

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมของเด็กที่อยู่ในวัยเด็กตอนปลายเป็นหลัก จึงได้ทำการศึกษาพฤติกรรมเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

ก. พฤติกรรมระดับแต่ละบุคคล (Individual Behavior) เป็นพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนในการแสดงพฤติกรรมเมื่ออยู่ในสังคม

ข. พฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ (Interpersonal Behavior) เป็นพฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งมีผลต่อกันและกัน โดยส่วนมากการแสดงพฤติกรรมจะอยู่ในลักษณะของการโต้ตอบ

ค. พฤติกรรมกลุ่ม (Group Behavior) เป็นพฤติกรรมที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นพฤติกรรมที่ทำร่วมกัน

เมื่อได้แยกระดับของพฤติกรรมทางสังคมประกอบกับพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรมทางสังคมในสถานการณ์ต่าง ๆ

นิยามศัพท์เฉพาะ

พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมระดับแต่ละบุคคล พฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ และพฤติกรรมกลุ่มของกรณีศึกษา

พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบแบบแผนที่แน่นอนของพัฒนาการมนุษย์ในทุกด้าน นับตั้งแต่ความเจริญเติบโต รวมไปถึงความเสื่อมถอยซึ่งยังคงมีความต่อเนื่องไปจวบจนถึงการสิ้นอายุของมนุษย์

เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากญาติ หมายถึง เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากผู้ที่ไม่ใช่บิดามารดา โดยที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ เช่น ปู่ย่า ตายาย ป้า

ประโยชน์ที่รับจากการศึกษา

1. ทำให้ได้ทราบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากญาติ
2. ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจพฤติกรรมทางสังคมที่ได้รับการเลี้ยงดูจากญาติ
3. ทำให้ได้รับทราบถึงข้อมูลบางอย่างซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและครอบครัวของเด็ก
4. ทำให้ได้รับทราบข้อมูลบางอย่างที่จะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กได้มากยิ่งขึ้น